

Тематски семинар: Европската Унија низ призмата на правото и политиките

Тенденции на Европско отштетно право
Доцент д-р Марија Амповска, Катедра за Граѓанско право
Правен факултет, Универзитет Гоце Делчев во Штип

ФАКТИЧКА СОСТОЈБА

Префрлање на производството- транснационални компании лоцирани во високоразвиените земји го префрлуваат производниот процес во државите кои нудат пониски трошоци за производство каде има општествени и правни услови за повреда на човекови права и работничките стандарди се во инфериорна позиција. Тоа го прават преку основање на фирми ќерки или преку синџирот на трговски договори на транснационалните компании, ангажирање на снабдувачи, изведувачи, подизведувачи итн.

Загрозени човекови права или повреда на стандарди на трудовото право причинети од локалните подизведувачи или снабдувачи

- ▶ Супстандардни надоместоци/плати
- ▶ Модерно ропство
- ▶ Супстандардни работни услови
- ▶ Работа на деца

Да се обврзе транснационалната компанија- фирмата мајка да ја надомести штетата што настанала на локално ниво - во рамки на фирмата ќерка или кај изведувачите во синџирот на производство

Цели/ прашање на европското оштетно право

Случаи од практиката

- ▶ Chandler v Cape (UK, duty of care)
- ▶ Thompson v Renwick (UK; no duty of care)
- ▶ Loi Rana Plaza (France, Mandatory human rights due diligence)
- ▶ Royal Dutch Shell (NL, joint defendants, common law)
- ▶ Kik (Ger, influence, common law)

На 24 април 2013 година во Савар, предградие на Dhaka, Бангладеш, текстилната фабрика Rana Plaza се урна и загинале 1130 лица, а повеќе од 2000 лица биле повредени.

Брендови чие производство се одвивало во Рана Плаза

- ▶ Benetton (Italy), Bon Marche (UK), Cato Fashions (USA), The Children's Place (USA), El Corte Ingles (Spain), Joe Fresh (Loblaws, Canada), Kik (Germany), Mango (Spain), Matalan (UK), Primark (UK/Ireland) and Texman (Denmark).

Правила за одговорност за штета

- ▶ Одговорност на државни органи за нестручно спроведена инспекција на зградата
- ▶ Сопствениците на зградата - и кривично се гонети во нивната држава, замрзнавање на имот
- ▶ Одговорност на транснационалните компании врз основа на вина
- ▶ Две години по трагедијата до судовите во Бангладеш биле поднесени две групни тужби против американски брендови во Канада и USA кои се произведувале во фабриката, за надомест на штета
- ▶ Фонд за надомест/ различно од отштетно право, за две години се собрани 30 милиони долари од брендовите , владите на држави, други фирми кои имаат производни капацитети во Бангладеш, трговски организации и добротворни фондови.

Clean clothes champagne

Improving working conditions in the global garment industry

The work of the Clean Clothes Campaign is supported by the European Union under the European Instrument of Democracy and Human Rights (EIDHR). The contents of this website are the sole responsibility of the Clean Clothes Campaign and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Резултат во правото Законот Рана Плаза во Франција- *должност за будност*

- ▶ The regulation, called “*Devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d’ordre*” (Due diligence of corporations and main contractors), was approved by the French *Assemblée Nationale* on February 21st 2017.
- ▶ However, contested by representatives and senators, the law was presented before the Constitutional Council, who upheld the law but rejected its proposed financial consequences due to the lack of specificity regarding the terms “reasonable due diligence”, “human rights,” and “fundamental freedoms.”
- ▶ The regulation emphasizes the respect of human rights and the environment by making multinational corporations responsible for the practices of their subcontractors and suppliers with whom they have an established business relationship.
- ▶ As of today, no such regulation has been established at the European level. However, other countries such as Germany, Spain, and Belgium have already shown interest in implementing similar regulations in their respective countries.

Nearly 100 current and former workers filed suit against the store, alleging unequal pay and lack of opportunity

Правна состојба

- ▶ Најголем светски трговец на мало
- ▶ Тужба од работниците во странски компании - во Кина, Бангладеш, Индонезија, Швајцарија, Никарагва и Калифорнија за работните услови во странските компании кои продаваат стоки на Walmart
- ▶ Барањата ги базирале на одреди од договорот за набавки меѓу нивната компанија и Walmart во кој биле специфицирани основни трудови стандарди кои добавувачите треба да ги исполнат.
- ▶ Валмарт не вршел мониторинг кај своите добавувачи за начинот на спроведување на стандардите во врска во работни часови, плата и надоместоци на плата - одговорност врз основа на вина
- ▶ Судот одлучил дека нема субјективна одговорност бидејќи Валмарт нема обврска спрема работниците да врши мониторинг врз нивните работодавачи

Chandler v Cape plc

- ▶ Господинот Чендлер бил вработен кај фирмата ќерка на Cape plc (компанија за енергетски услуги со седиште во Велика Британија), Cape Building Products Ltd во период од 18 месеци од 1959 до 1962. За време на овој период бил изложен на дејство од азбестни влакна, а во 2007 година му била дијагностицирана азбестоза, заболување на белите дробови кое настанува како резултат на вдишување на азбестни честички, кај кое има голем ризик од заболување од рак на плеврата, мембранестата обвивка на белите дробови.
- ▶ Во 2007 година фирмата ќерка веќе не постоела и г-н Чендлер упатил тужба против Cape plc, повикувајќи се на основот дека фирмата мајка била должна да го спази стандардот на добар стопанственик, односно да го покаже потребното внимание при вршење на својата дејност, а таа обврска била повредена
- ▶ Duty of care/ breach of duty of care

Cape plc

Одлуката на судот во овој случај

- ▶ Судот од прв степен одлучил дека Care plc имал обврска за должно внимание спрема вработениот во фирмата ќерка и дека има обврска за надомест на штета поради повреда на истата.
- ▶ Апелациониот суд потврдил дека обврската за должно внимание била директна - од Фирмата мајка до вработениот во фирмата ќерка во конкретниот случај. Но истакнал дека ваквата обврска не е автоматска и настанува само поради специфични околности
- ▶ Фирмата мајка има одделен правен субјективитет од фирмата ќерка и општото правило е да не се пробива велот на правното лице.
- ▶ Но, во конкретниот случај, судот утврдил дека постои паралелна обврска за должно внимание помеѓу фирмата мајка и вработените во фирмата ќерка, и фирмата ќерка и вработените во фирмата ќерка.

Причини за постоење паралелна обврска за должно внимание

- ▶ Фирмата мајка и ќерка имале релативно слични дејности
- ▶ Фирмата мајка знаела/морала да знае дека системот на работа кај фирмата ќерка е небезбеден
- ▶ Фирмата мајка знаела/требало да предвиди дека фирмата ќерка или нејзините вработени ќе се ослонат на верувањето дека стандардите на внимание за заштита на работниците ќе бидат почитувани

Како да се востанови одговорност?

- ▶ Пробивање на велот на правното лице
- ▶ Постоене на вина кај правното лице - преку примена на правилата за одговорност за друг
- ▶ Установување на противправно однесување на фирмата мајка

Правни иницијативи

- ▶ Loi Rana Plaza
- ▶ Швајцарија има официјален драфт
- ▶ Германија NGO драфт

- ▶ УН Водечки принципи за бизнис и човекови права

- ▶ ЕУ легислатива
- ▶ ЕУ CSR Directive

Состојба на постојното меѓународно приватно право

Прашањата за јурисдикција и применливо право

Применливо право

Rome II Regulation

- ▶ Регулатива Рим II во член 4 вели дека во случај на вондоговорна облигација која потекнува од деликт/штетно дејствие, применливо право ќе биде правото на државата во која штетата се случила независно од тоа во која држава се случил настанот кој го предизвикал настанувањето на штетата.
- ▶ *Lex loci damni*
- ▶ Применливо е правото на државата во која се случила повредата
- ▶ Исклучок може да постои кога и компанијата и оштетените имаат седиште/живеалиште во иста држава

Надлежен суд

Регулатива Брисел 1а на Европската Унија

-правило за суд на тужениот-

- ▶ Actor sequitur forum rei
- ▶ Јурисдикцијата се востановува според член 4 од Бриселската Регулатива според кој:“ Според оваа регулатива, лицата кои имаат домицил во држава членка, независно од нивната националност, ќе бидат тужени пред судовите на таа држава членка.“
- ▶ Под домицил се подразбира седиште, место на формирање/основање

Отштетно право

- ▶ Субјективна одговорност - иако постои проблемот со неопределена одговорност во смисла на нејзиниот носител / може да биде тешко или дури и невозможно да се докаже дека транснационалната компанија направила противправно дејство во присуство на вина, примерот со Kik case од 10 јануари 2019.
- ▶ Правен проблем е постоење на посебен правен субјективитет

Нормативни решенија

- ▶ Солидарна, односно двојна одговорност на повеќе компании зависно од нивната вина во конкретен случај
- ▶ Одговорност заедничка на сите учесници во мрежата - снабдувачи, дистрибутери, произведувачи, изведувачи, под-изведувачи
- ▶ Како пандан на одговорност за неисправен производ - product liability, да се креира production liability - производствена одговорност
- ▶ Да се воспостави кривична одговорност на транснационалната компанија
- ▶ Солидарна одговорност на фактичкиот причинител на штетата и сите правни/физички лица кои имале ило каков удел и во случај кога кај нив не постои вина - Драф на закон за солидарна одговорност за повреда на човекови права во Швајцарија

Дискусија во ЕУ

ПРЕКУ ОПШТИТЕ ПРИНЦИПИ НА ОТШТЕТНОТО ПРАВО ДА СЕ УРЕДИ
ОДГОВОРНОСТА НА ГОЛЕМИТЕ КОМПАНИИ